

Universitetskanslersämbetets utbildningsutvärderingar
Självvärdering¹

Lärosäte: Jönköping University
Forskarutbildningsämne: Pedagogik med inriktning mot specialpedagogik

Aspektområde: område, miljö och resurser

Aspekt: *Forskarutbildningsämne*

Jönköping University (JU) är en stiftelsehögskola i vilken ingår sex dotterbolag, organiserade som aktiebolag. Stiftelsens verksamhet bedrivs genom dotterbolagen. Forskning och undervisning bedrivs genom fyra av bolagen (fackhögskolor²), varav ett är Högskolan för lärande och kommunikation (HLK). För varje fackhögskola är en VD akademisk ledare. All utbildning vid JU följer samma bestämmelser och riktlinjer ([BRJU](#)). Ansvar för att inrätta, följa upp och kvalitetssäkra examina för utbildning och forskarutbildning har Nämnden för utbildning och forskarutbildning ([NUF](#)).

JU har rätt att inom humanistisk-samhällsvetenskapligt vetenskapsområde utfärda såväl licentiat- som doktorsexamen (SFS 2004:111; SFS 2007:5). Organisatoriskt är varje forskarutbildning förlagd till någon av fackhögskolorna. HLK ansvarar genom Forskarskolan i lärande och kommunikation för forskarutbildning i pedagogik, pedagogik med inriktning mot didaktik, pedagogik med inriktning mot specialpedagogik, handikappvetenskap (tillsammans med Hälsohögskolan) och medie- och kommunikationsvetenskap. I forskarutbildningen vid HLK ingår också Forskarskolan Learning Study ([LS](#)), ett samarbete mellan JU (värdhögskola), Göteborgs universitet (GU) och Stockholms universitet (SU). Styrgrupp för forskarskolan på HLK är Forskningsnämnden ([FN](#)), medan det dagliga arbetet leds av en utbildningsledare ([UL](#)). Sammantaget var under ht 2016 31 doktorander inskrivna i HLK:s forskarutbildning.

Inom det utbildningsvetenskapliga området har det tidigare funnits ytterligare forskarutbildningsämnen vid HLK, men under en rad år har man arbetat aktivt med att koncentrera forskarutbildningsstrukturen för att kunna upprätthålla en tillräcklig numerär av doktorander samt nödvändig kompetens på lärar- och handledarnivå inom respektive ämne. Tyngdpunkten ligger nu på pedagogik. Specialisering erbjuds inom pedagogik, didaktik och specialpedagogik. De tre specialiseringsmöjligheterna stöder varandra och hanteras som en helhet, men har tydliga och särskiljande delar som ger varje inriktning en egen profil. Strukturen relaterar därmed till det utbildningsvetenskapliga områdets komplexitet.

Forskarutbildningsämnet pedagogik med inriktning mot specialpedagogik

Pedagogik ingår i de humanistiska och samhällsvetenskapliga ämnesområdena och handlar om vetande och metoder som tillämpas inom fostran, undervisning, lärande och socialisation. Forskning bedrivs på individuella, institutionella och samhälleliga sammanhang för barn, ungdomar och vuxna. Forskningen handlar om förutsättningar, utfall, process och

¹ Länkarna i dokumentet leder dels till allmänt tillgängliga webbsidor, dels till en dropbox med följande adress: <https://hjbox.box.com/s/v7v2n8g3idfdgx5mowcdhpkw88izhmfw>

² Hälsohögskolan, Högskolan för lärande och kommunikation, Jönköping International Business School och Tekniska Högskolan

konsekvenser för lärande hos individer och grupper inom utbildning, bildning, arbetsliv och fritid.

Inriktningen specialpedagogik behandlar ett tvärvetenskapligt kunskapsområde. I fokus är lärande och undervisning av barn, ungdomar och vuxna i behov av särskilt stöd och/eller med funktionsnedsättning. Inkluderings- och exkluderingsprocesser är centrala för ämnet ([Allmän studieplan för forskarutbildning i Pedagogik med inriktning mot specialpedagogik](#), 2015-12-10).

Syftet med forskarutbildningen i ämnet pedagogik med inriktning mot specialpedagogik vid HLK är att bidra med kunskap och kompetens av hög kvalitet och med praktisk relevans, exempelvis inom lärarutbildning, olika skolformer, inklusive vuxenutbildning, olika skolämnen och professionsutbildningar.

Bredd i forskarutbildningsämnet pedagogik med inriktning mot specialpedagogik

Kravet på bredd inom forskarutbildningsämnet pedagogik med inriktning mot specialpedagogik tillgodoses på flera sätt:

1) Pedagogikämnet finns på grundnivå, avancerad nivå och på forskarutbildningsnivå (se [Pedagogik, kurser på grundnivå och avancerad nivå](#)), vilket kräver en mängd aktiva lärare med specialkompetens inom olika aspekter av ämnet. Bredden stöds dessutom genom att forskarutbildningen har tillgång till ytterligare ämnes- och metodkompetens inom andra fackhögskolor vid JU och genom samverkan med andra lärosäten, exempelvis via forskarskolan LS. 2) Tre olika specialiseringsmöjligheter inom ämnet föreligger vid HLK (se ovan). 3) Pedagogikämnet genomsyras vidare i hög grad av ett tvärvetenskapligt perspektiv eftersom studieobjektet, t.ex. ifråga om lärande och undervisning, med nödvändighet innefattar ytterligare ämnen. 4) Bredd i metodskolningen tillgodoses slutligen dels genom att såväl kvalitativ metod som kvantitativ metod ingår som obligatoriska kurser för doktoranderna, dels genom att forskningen vid HLK möjliggör kontakt med en mångfald av vetenskapliga metoder (se nedan).

Djup i forskarutbildningsämnet pedagogik med inriktning mot specialpedagogik

Djupet inom forskarutbildningsämnet Pedagogik med inriktning mot specialpedagogik stöds

1) genom att doktorandens behov av specialisering inom ämne och vetenskaplig metod tillgodoses dels genom HLK:s och övriga fackhögskolors kursutbud, dels i form av individuellt anpassade kurser utifrån doktorandens behov. 2) Vidare bygger HLK strategiskt nätverk för att doktorander skall kunna erhålla ett djup i sin specialisering inom forskarutbildningen. Exempelvis läser HLK:s doktorander inom LS kurser tillsammans med deltagarna från GU och SU och med lärare från dessa och andra lärosäten. Detta hjälper också doktorander att vidga sitt nätverk och komma i kontakt med andra lärosäteskulturer. 3) För att forskarutbildningen i Pedagogik med inriktning mot specialpedagogik ska kunna svara mot aktuellt kunskaps- och forskningsläge knyter den slutligen nära an till den forskning som bedrivs vid HLK.

Vid HLK finns en bred pedagogisk forskningsmiljö, som utgör disciplinär tillhörighet för forskarutbildningsämnet Pedagogik med inriktning mot specialpedagogik. Den består av ett antal forskningsgrupper med fokus på olika aspekter av det utbildningsvetenskapliga området och med uppgift att stödja en forskningsbaserad lärarutbildning. Forskningsgrupperna är organiserade antingen kring någon skolform eller ålderskategori (förskola, fritidshem) eller kring ett visst undervisnings- och ämnesinnehåll (t.ex. hållbar utveckling, litteratur, matematik, medier, naturvetenskap, samhällsstudier, språk). Grupperna strävar efter att utgöra en komplett akademisk miljö, vilket innebär att forskare, aktiva lärare (både från skola och akademi), doktorander och studenter är delaktiga.

Pågående forskning är praktikinära genom att den i huvudsak hämtar sin empiri från skolans, fritidshemmens och förskolans verksamheter, men även inkluderar praktiker utanför skolformerna för att tydliggöra relationen mellan formellt, informellt och icke-formellt lärande samt dynamiken mellan samhällsutveckling och praktiker i skolan. Forskningen inkluderar samverkans-/forskningsprojekt där lärare och forskare arbetar tillsammans. Inom forskningen ryms studier från förskoleålder till vuxen ålder.

Temat som beforskas är exempelvis inom ramen för

förskola: lek, utforskande, meningsskapande och lärande i förskolan, inkludering med hänsyn till barns olika förutsättningar och behov samt språkutveckling

matematik: barns och ungas tidiga taluppfattning, möjligheter till lärande och tydligare inkludering genom systematisk variation av matematikinnehållet, elevers förståelse för matematiska strukturer samt algebraundervisning på olika nivåer

språk, litteratur och medier: språkanvändning i relation till didaktik, literacy, berättande via olika medier och genrer i anknytning till lärande samt flerspråkighet och specialpedagogik.

Forskningsstrukturen vid HLK för skolnära forskning befinner sig just nu i en förändringsprocess. Utifrån ovan beskrivna forskning bildas tematiska grupper, som genom sin sammansättning ska möjliggöra nya forskningsfrågor och utgöra grund för långsiktig och bärkraftig tvärvetenskaplig forskning, men utan att förlora sin spets vare sig i ämne eller ämnesdidaktik. Tematiska forskningsgrupper som är under utveckling är exempelvis *SER, Sustainable Education Research*, med fokus på didaktik inom utbildning för hållbar utveckling. T.ex. utforskas förskolegårdar som multifunktionella utomhusmiljöer och ekosystemtjänster. I projektet kommer bl.a. samtalspromenader med synskadade och autistiska barn att genomföras. Till gruppen hör 11 forskare (varav 2 arbetar utanför HLK), 3 doktorander och 2 adjunkter.

[KKUP](#), *Kunskapskulturer och undervisningspraktiker*, med fokus på allmäntdidaktik och klassrumspraktik, exempelvis temat bedömning för lärande. I KKUP är ca 5 forskare och 4 doktorander aktiva.

[CCD@JU](#), *Communication, Culture and Diversity*, med fokus på lärande, kommunikation inkl. digitalisering, kultur och mångfald i vid mening, språkande, läs- och skrivutveckling, literacy, marginaliseringsprocesser och deaf studies.

Gruppen bygger dels på den forskningsgrupp *CCD, Communication, Culture and Diversity*, som funnits vid Örebro universitet sedan slutet av 1990-talet (överflyttad till HLK i början av 2016), dels på forskare vid HLK med fokus på språk, litteratur, medier och specialpedagogik. CCD har under det senaste decenniet erhållit en rad externt finansierade större forskningsprojekt och är stark även när det gäller internationalisering och referee-granskade publiceringar

Gruppen CCD@JU har bildats med syfte att skapa en stark forskningsmiljö med samverkan mellan specialpedagogiskt orienterade forskare och forskare inom det språkliga området för utveckling av forskning där både didaktiska och specialpedagogiska perspektiv ingår. I gruppen är ca 17 forskare och 8 doktorander aktiva, däribland handledarna i forskarutbildningsämnet Pedagogik med inriktning mot specialpedagogik.

Forskare med specialpedagogiskt fokus i denna grupp har, i samverkan med flera andra lärosäten, under flera års tid arbetat med stora forskningsstudier finansierade av Vetenskapsrådet. Arbeta inom fyra av dessa projekt pågår fortfarande: Fristående skolors arbete med elever i behov av särskilt stöd (VR Dnr 2008-5701), [Speciella yrken? -ett projekt om speciallärares och specialpedagogers arbete och utbildning](#), [En skola för avvikare: En studie av undervisningspraktiker och identitetsformering i särskilda undervisningsgrupper](#) och [Delaktighet för alla? Utbildningsvägar för unga med funktionsnedsättningar](#). Samarbetet har i

stor utsträckning skett genom det nationella forskningsnätverket Research in Educational Dilemmas Democracy and Inclusion (REDDI). Forskare från HLK har också varit med i Vetenskapsrådets arbete med [Tre forskningsöversikter inom området specialpedagogik/inkludering](#). Vidare pågår inom CCD@JU forskning avseende inkludering med utgångspunkt i likvärdighet genom en följeforskningsstudie med fokus på skolans kompensatoriska uppdrag (samfinansiering kommun och HLK).

Relevant för forskarutbildningen i pedagogik med inriktning mot specialpedagogik är också forskningsmiljön [Children, Health, Intervention, Learning and Development](#) (CHILD). Forskningsmiljön CHILD delas av HLK och Hälsohögskolan i Jönköping (HHJ), och ansvarar även för barnforskningen inom [The Swedish Institute for Disability Research](#) (SIDR), som drivs i samverkan mellan JU, Linköpings Universitet och Örebro Universitet. Forskningsmiljön är tvärvetenskaplig och samlar ett 40-tal professorer, docenter, lektorer och doktorander inom specialpedagogik, psykologi och handikappvetenskap samt hälsorelaterade ämnen i ett gemensamt program.

CHILD har verkat vid JU de senaste tio åren och bedriver nationellt ledande och internationellt erkänd forskning kring barn i behov av särskilt stöd. Målet är att utveckla och tillämpa ny vetenskaplig kunskap om livssituationer och åtgärder för barn som behöver extra stöd i vardagen. Kunskapen ska bidra till att barnen får det stöd de behöver för att leva ett meningsfullt liv i samhället, både i vardagsmiljöer som familj, förskola och skola, och i kontakter med sjukvård och stödgivare inom hälsovård och habilitering. De forskare vid HLK som tillhör CHILD studerar barns delaktighet i förskola och skola. Forskningen inom CHILD är internationellt ledande vad gäller hälsoklassifikationssystemet [ICF-CY](#) samt barns delaktighet i vardagsliv och i forskning.

CHILD har kontinuerligt erhållit extern finansiering till större projekt nationellt, exempelvis från VR, FORTE och STINT, och internationellt, exempelvis från EU, FP6 och Marie Skłodowska Curie, men även från finansiärer i USA, Kanada och Taiwan. Ett nationellt exempel är ett nytt projekt om etnicitet och särskilt stöd i svensk förskolekontext, finansierat av Forte. CHILD har forskningssamarbete med lärosäten i Australien, USA, Holland, Portugal och Sydafrika som inkluderar seniora forskare, doktorander och post-doc. Då CHILD arbetar i en internationell kontext är arbetsspråket engelska, vilket även doktoranderna använder på seminarier och i avhandlingsarbeten. Miljön är stark när det gäller referee-granskade publiceringar. År 2016 publicerade CHILD:s forskare 80 artiklar i internationellt erkända tidskrifter. [CHILD/SIDR](#) utvärderades 2016 av externa granskare (specialpedagogik, psykologi, folkhälsa och statsvetenskap) med mycket gott resultat.

Även inom forskningsmiljön [Livslångt lärande](#) (LL) bedrivs forskning inom det specialpedagogiska området. Fokus är i stor utsträckning elever som upplever skolmisslyckande, skolverksamhet på särskilda ungdomshem samt forskning om utbildningsinsatser för ungdomar med funktionsnedsättningar.

LL har utvecklats inom ramen för arbetet med att bygga upp ett Nationellt kompetenscentrum för livslångt lärande – [Encell](#). Inom miljön, som har särskild kompetens i genusvetenskap, beforskas kompetensutveckling och lärande i arbetslivet, informellt lärande, vuxnas lärande inom formell, informell och icke-formell utbildning, lärande och kunskapsöverföring mellan generationer samt frågor om samverkan, inkludering och delaktighet i vuxenutbildning och på arbetsmarknaden utifrån ett mångfaldsperspektiv. Forskningsmiljön är tvärvetenskaplig och samlar forskare inom ämnena pedagogik, psykologi och företagsekonomi. Miljön består av 8 forskare och 1 doktorand, men handleder ytterligare 2 doktorander.

Internationell och nationell samverkan och publicering är ett krav inom HLK:s forskningsmiljö, vilket stödjer strävan efter bredd och djup inom forskarutbildningsämnet.

Flera av ovanstående grupper har välutvecklade och långsiktiga nationella och/eller internationella samarbeten (se [Nationell och internationell samverkan](#)).

Vetenskaplig metod

Vetenskapliga forskningsmetoder inom HLK:s forskning inkluderar både kvalitativa och kvantitativa metoder och ”mixed methods”. De kännetecknas av att de ofta är praxis- och professionsanknutna, exempelvis learning study, ett praktikutvecklande arbetssätt som används inom lärarbaserad forskning. Studier av sociala praktiker i och utanför skolan utgörs exempelvis av etnografiskt inspirerade metoder (deltagande observationer, intervjuer, kartläggningar, m.m.). Studier av texter bygger på diskursiva vetenskapliga forskningsmetoder. När det gäller studier med kvantitativa data, används flera olika forskningsdesigner: longitudinella, stickprovs- och populationsundersökningar.

Mångfalden av metoder ger doktorander god möjlighet till kompetent handledning inom de områden av vetenskaplig metod som behövs för respektive forskningsprojekt.

Vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet

Den vetenskapliga grunden baseras på den forskning som bedrivs vid HLK. Forskningen fokuserar på flera centrala områden inom forskarutbildningsämnet pedagogik med inriktning mot specialpedagogik, framför allt rörande sociala aspekter på utbildning samt undervisning, kommunikation och lärande. Detta fokus är gemensamt för forskningen inom ramen för CCD@JU, CHILD och LL. Forskare inom CCD@JU och LL är i huvudsak forskarutbildade inom ämnet pedagogik. Inom CHILD finns forskarutbildade inom specialpedagogik, psykologi och handikappvetenskap samt hälsorelaterade ämnen. Ett flertal teoretiska perspektiv, modeller och ramverk används i forskningsinriktningarna.

Den pågående specialpedagogiska forskningen vid HLK har som övergripande gemensamt kunskapsobjekt att bilda ny vetenskaplig kunskap och därvid adressera komplexa problemställningar som ofta kräver kunskaper inom flera olika områden. Studieobjekten omfattar förskolebarn, elever i behov av stöd i förskola och olika skolformer samt vuxnas lärande.

Kännetecknande för forskningen vid HLK är att den i stor utsträckning fokuserar mångfalds-, delaktighets- och inkluderingsperspektiv. Detta kan relateras till [Vetenskapsrådets ämnesöversikt för utbildningsvetenskap](#) (2015) där behovet av forskning om hur skolor och lärare arbetar för att skolan ska bli mer inkluderande och tillgodose alla barns behov lyfts fram inom specialpedagogik/inkluderande pedagogik. Här betonas även vikten av att satsa på forskarskolor riktade mot specialpedagogik/inkluderande undervisning.

Kravet på att forskarutbildningen ska vila på **beprövad erfarenhet** tillgodoses genom den tydliga knytning till samhället och yrkeslivet utanför akademien, t.ex. förskolans, skolans och fritidshemmets praktik, som föreligger exempelvis genom lärarutbildning, forskning i samarbete med aktörer från respektive yrkesverksamhet och kommundoktorander som är aktiva i forskningsgrupperna. I dessa sammanhang möjliggörs dokumentation och granskning av erfarenheter utifrån kriterier relevanta för respektive verksamhet.

Doktorandperspektiv

Doktorander i pedagogik med inriktning mot specialpedagogik samt doktorander i specialpedagogik ingår i en forskningsmiljö som innehåller såväl bredd som djup. Förutom anknytande forskning inom pedagogik finns forskning med olika inriktningar specifika för specialpedagogik. Dessa olika specialpedagogiska inriktningar är fysiskt nära lokaliserade till varandra inom HLK, med goda samverkansmöjligheter över disciplinräns. Till exempel har forskare, som tillhör CHILD respektive CCD@JU och som arbetar med specialpedagogisk forskning, sina arbetsrum i samma korridor. I angränsande byggnader, främst vid Hälsöskolan, bedrivs forskning av stor relevans för forskarutbildningsämnena

Pedagogik med inriktning specialpedagogik respektive specialpedagogik. En del av denna forskning bedrivs inom Socialt arbete och en annan del inom forskningsmiljön CHILD som har institutionell tillhörighet vid båda fackhögskolorna. Forskare inom CHILD har också centrala roller inom handikappvetenskap som finns såväl vid HLK som vid Hälsohögskolan. Denna närhet och detta samarbete mellan institutioner utnyttjas för att utveckla doktorandernas vetenskapliga förmåga och bidrar till såväl bredd som djup inom valt forskningstema.

Forskare vid HLK som samtidigt har deltidsanställningar vid andra lärosäten förmedlar kontaktytor till såväl doktorander som forskare. Sammantaget ger JU doktoranderna goda kontaktmöjligheter och möjligheter att ta del av olika slags forskning som bedrivs utifrån olika perspektiv och med olika teoretisk förankring och djup samt att delta i vetenskapliga samtal. Det sker till exempel vid handledning, seminarier och kurser vid både HLK och Hälsohögskolan. Den grundläggande forskningstillhörigheten vid JU breddas och fördjupas ytterligare genom doktoranders deltagande i nationella och internationella forskningsnätverk i linje med JU:s vision.

Arbetslivsperspektiv

Målet för forskarutbildningen är att utbilda aktiva forskare som samtidigt kan leda verksamhetsutveckling såväl inom som utanför akademien. Ett tydligt arbetslivsperspektiv eftersträvas därför inom forskarutbildningen, vilket kommer till uttryck genom en tät knytning till arbetslivet. Exempelvis har rekrytering av doktorander under senare år resulterat i att många av dem, samtidigt som de genomgår sin forskarutbildning, arbetar ute i sin respektive verksamhet, exempelvis som lärare.

Vidare pågår inom forskningen samarbete med exempelvis förskolor, skolor, fritidshem och andra organisationer, till exempel vården. Detta ger doktoranderna goda möjligheter till en varierad forskarutbildning, både innehålls-, metod-, perspektiv- och miljömässigt.

Kopplingarna till professioner i utbildningen leder dessutom till ett fokus på nyttiggörande av forskning, samt kontinuerlig reflektion kring förhållandet mellan forskningsprojekt och utvecklingsprojekt. Ett exempel är det nya VR-projektet PAL inom ramen för CCD, *Participation for all*, i vilket forskare från HLK deltar och som explicit fokuserar arbetslivet (hela skolväsendet och andra verksamheter) och på så vis skapar möjligheter till en breddad förståelse av mångfaldsutmaningar inom arbetslivet.

Jämställdhetsperspektiv

Jämställdhetsperspektivet utgör slutligen i detta sammanhang en naturlig och nödvändig del när det gäller förutsättning för fostran, lärande, undervisning och socialisation. Genusperspektivet är inte möjligt att bortse från i ett ämne som har som sitt fokus individer, grupper och organisationer. Det fokus som till exempel forskningsgruppen CCD anlägger kring mångfald (i vid mening) och delaktighet innebär att ett tydligt intersektionalitetsperspektiv är ständigt närvarande.

Aspektområde: område, miljö och resurser

Aspekt: *Personal*

Handledarkompetens och handledarbyte

Kvalitetssäkringen avseende lärarkompetens regleras i [BRJU](#) (s. 68). Utgångspunkten är de aspekter som UKÄ tillämpar vid bedömning av examensrätt, nämligen proportionen mellan antalet lärare och utbildningens beräknade omfattning, lärarnas vetenskapliga och pedagogiska kompetens för undervisning och handledning inom utbildningen och lärarnas möjlighet till kompetensutveckling, egen forskning och utvecklingsarbete. Kriterierna

tillämpas vid årlig uppföljning av områden och examina och på fackhögskolenivå vid beslut om utbud, dimensionering av och antagning till utbildning som leder till examen.

Exempelvis krävs för ett examensämne på forskarnivå att minst två av de tillsvidareanställda lärare som är verksamma inom utbildningen är docentkompetenta handledare på forskarnivå och att minst en tillsvidareanställd lärare som handleder doktorander inom ämnet har professorskompetens. Minimikraven ska ställas i relation till områdets karaktär och bredd samt examensnivån. För breda områden där utbildning bedrivs med en eller flera specialiseringar inom området ska minimikraven uppfyllas för varje sådan specialisering. Detta gäller då en specialiserad vetenskaplig kompetens behövs för att handleda doktorander.

Kraven på de handledare som utses för varje doktorand anges i [BRJU](#) (s. 52). Hänsyn tas till minimikraven i Högskoleförordningen, men dessa preciseras sedan ytterligare i [Studiehandbok för Forskarskolan lärande och kommunikation](#) (SH). Varje doktorand ska ha minst två handledare varav minst en ska ha genomgått handledarutbildning eller ha motsvarande kompetens. Av handledarna utses en som huvudhandledare och denne ska vara behörig som docent eller professor. Val av handledare ska göras med hänsyn till samtliga vetenskapsområden/ämnen/metoder som avhandlingen planeras omfatta. Beslut om handledare tas i FN. Strävan är att huvudhandledaren ska vara verksam vid JU, för att regelbunden kontakt med doktoranden ska underlättas. Om någon särskild kompetens efterfrågas senare under forskarutbildningen finns även möjlighet att utse mer än en biträdande handledare.

Ansvar för att möjliggöra handledarbyte ligger enligt [BRJU](#) (s. 49) på fackhögskolan. Enligt [SH](#) (s. 37) har doktoranden "rätt att efter skriftlig begäran, ställd till forskningsnämnden, byta handledare. Motivering behöver inte anges." FN beslutar om ändring av handledare.

Rekrytering och kompetensutveckling av handledare

Som stöd i processen att rekrytera personal finns för fackhögskolan HLK en [strategisk kompetensförsörjningsplan](#) (SK) som spänner över fyra år och uppdateras årligen. Den rapporteras till JU:s ledning. Arbetet med att kontinuerligt se över kompetensutvecklings- och rekryteringsbehov sköts i övrigt av respektive avdelningschef, som dessutom två gånger årligen tillsammans med planeringschefen vid HLK går igenom eventuella rekryterings- och kompetensförsörjningsbehov. Rekrytering sker efter samråd med ämnesföreträdare och forskningsmiljöansvarig, vilket ska säkerställa att hänsyn tas till behov inom forskning och forskarutbildning. Tillsättning av lektor, docent och professor regleras i dokumentet *Ärendegång och instruktioner vid tillsättning av disputerad personal* (se [Bilaga till VD-beslut 16/032](#)). Möjligheter till kompetensutveckling av handledare och lärare inom forskarutbildningen konkretiseras i SK (s. 14).

Kvalitetssäkring av handledning och undervisning

Värdering av studiernas och handledningens genomförande samt plan för ev. förändringar ska ingå i den individuella studieplanen ([BRJU](#), s. 53). Respektive fackhögskola ansvarar för att kursvärderingar utförs och följs upp ([BRJU](#), s. 51).

Analys

Handledarkompetens och handledarbyte

Under höstterminen 2016 fanns inom HLK tillräcklig kompetens utifrån kraven på disputerad personal och seniora forskare inom pedagogik. Möjligheten till byte av handledare har använts vid ett antal tillfällen. Orsak till önskemål om handledarbyte följs upp genom samtal med UL.

Rekrytering och kompetensutveckling av handledare

Utifrån SK föreligger framöver behov av såväl rekrytering som docentmeritering inom en del ämnen med relevans för forskarutbildningen vid HLK, bl.a. didaktik, religion, engelska och svenska. Arbetet med detta pågår.

Kompetensutvecklingen av handledare och lärare inom forskarutbildningen sker genom att

a) en individuell kompetensutvecklingsplan för varje anställds kompetensutveckling utarbetas tillsammans med respektive avdelningschef vid det årliga medarbetarsamtalet och uppdateras minst en gång per år

b) ett kursprogram i högskolepedagogik som omfattar 5 x 7,5 hp erbjuds vid JU:

Grundläggande högskolepedagogik,Handledning på grund- och avancerad nivå, Bedömning och examination i högre utbildning,Handledning på forskarutbildningen – docentkurs,Handledning på forskarutbildningen – erfarna handledare

c) möjlighet till kompetensutveckling genom egen forskning ges för professorer i tjänsten och för övriga handledare och lärare via forskningsmiljöerna (se aspekt *Forskarutbildningsämne*). Forskningsmiljöerna tilldelas en årlig budget som forskningsmiljöledarna fördelar till sina forskare i förhållande till individuella forskningsplaner och miljöns treårsplan. Varje miljö utvärderas vidare årsvis utifrån publiceringar enligt det poängsystem som utarbetats vid JU. Systemet bygger främst på Web of Science ranking, men är något modifierat vid HLK för att bättre motsvara hum-sam-området publikationskanaler. Miljöerna tilldelas medel i proportion till sin produktion.

d) möjlighet till kollegialt lärande sedan hösten 2016 ges genom ett handledarkollegium som samlas en gång per termin. Såväl huvud- som biträdande handledare ska om möjligt delta. En mångfald teman tas upp, t.ex. forskarutbildningens struktur och kvalitet, avstämningsstationer, seminariekulturen, arbetet med individuell studieplan och planering av forskarutbildningskurser.

e) möjlighet att följa samhällsutvecklingen i övrigt som har betydelse för handledning och undervisning ges. Några exempel är den naturliga koppling forskarskolan vid HLK har till omgivande samhälle, exempelvis skola, via sina kommundoktorander. Inom ramen för forskningsmiljöerna tas vidare aktuella frågor i samhället upp till diskussion, allt från senaste forskningspropositionen till mer ämnesspecifika frågor som t.ex. integrering av nyanlända och hantering av mångfald i svensk skola.

Många handledare engagerar sig också i samhällsdebatten. Information om detta inklusive länkar till radioprogram, tidningsartiklar m.m. läggs ut på intranätet så att även kollegor kan ta del av det. Ytterligare kanaler för att nå ut och samtala med allmänheten om forskning är exempelvis a) de offentliga föreläsningar som ordnas vid HLK varannan vecka, då populärvetenskapliga föreläsningar som på olika sätt knyter an till högskolans intresseområden erbjuds, b) senioruniversitetet, som tillvaratar äldre medborgares intresse för allmänbildning, c) forskarfredag där allmänheten en gång om året får möjlighet att personligen träffa regionens forskare och höra mer om vad de gör och d) nyhetsbrev från forskningsmiljöerna.

Kvalitetssäkring av handledning och undervisning

För att kontinuerligt säkerställa att handledning och undervisning är av god kvalitet och kunna åtgärda eventuella brister finns flera olika kanaler för uppföljning:

a) *Kursvärdering* sker efter kurs. Synpunkter från kursdeltagare samlas in anonymt och sammanställs av kursansvarig. En redogörelse för utfallet lämnas till UL samt presenteras och diskuteras på FN. Kursvärderingen ska användas som underlag vid planering av nästa kurstillfälle.

b) UL bjuder in till *samtal med alla doktorander i grupp* en gång per termin för att ge aktuell information och för att kunna fånga upp signaler om saker som behöver åtgärdas.

c) Den *individuella studieplanen (ISP)* uppdateras en gång per år. ISP:n är tänkt att utgöra samtalsunderlag för att huvudhandledare och doktorand på ett bra sätt ska kunna överblicka genomförda och planerade aktiviteters relation till examensmålen och planera återstående arbete. ISP:n ger också UL underlag för planering av HLK:s utbud av forskarutbildningskurser.

d) ISP:n utgör samtalsunderlag vid det *individuella samtal* som UL håller med varje doktorand i anslutning till att ISP:n lämnats in. Vid detta tillfälle kan sådant som kan vara svårt att skriva ner av synpunkter på utbildningen dryftas.

Återkoppling

Kvalitetssäkrande åtgärder som rör rekrytering och kompetensutveckling meddelas till berörda intressenter på olika sätt beroende på vad det gäller. Det kan röra sig om allt från medarbetarsamtal och mejl till information på intranätet eller vid personaldagar på HLK (se [Återkoppling, handledningskompetens](#)).

Värdering

I arbetet med kompetensförsörjning finns en systematik och processen fungerar. Men rekryteringsarbetet skulle i SK tydligare kunna stämmas av mot de kvalitetskriterier som BRJU ställer upp för forskarutbildningen med fokus på respektive forskarutbildningsämne. Frågan har lyfts med HLK:s ledning inför nästa revidering av SK.

För att säkerställa tillgång till handledarkompetens vid rekrytering av kommundoktorander behöver strukturen i kontakten mellan kommun och forskningsmiljö vid HLK i samband med tilldelning av handledare till doktorand förtydligas. Det bör exempelvis vara tydligt vilken forskning som pågår vid HLK och vilka teman som därmed lämpar sig som avhandlings-/ uppsatsämne. I pågående rekryteringsprocesser får sökande därför stöd inför utformning av forskningsplan genom samtal med representant för aktuell forskningsmiljö.

Rekryteringsprocessen kommer framöver också att stödjas genom att en kort skriftlig information om HLK-miljöernas forskningsinriktning formuleras.

Framöver skulle vidare en mer systematisk uppföljning behövas av att en andra biträdande handledare tillsätts om så behövs. Den här typen av systematisk uppföljning bör ske i samband med de samtal som UL håller med doktorander respektive handledarkollegium.

Möjligheterna till kontinuerlig kompetensutveckling genom högskolepedagogiska kurser, forskning och kollegialt lärande bedöms som goda. Det som ibland dock kan vara problematiskt är att forskningstid får skjutas upp p.g.a. behov av personal i undervisning. Arbete med personalrekrytering pågår därför kontinuerligt.

Processer och instrument för uppföljning av handledning och undervisning finns, men bör kompletteras med regelbundna och anonyma doktorandenkäter så att utvecklingen inom forskarutbildningen kan synliggöra och även synpunkter som är känsliga att prata om kan komma fram. En doktorandenkät kommer att genomföras under 2017 och sedan årligen.

Sammantaget bedöms ovanstående kunna garantera att doktorander i forskarutbildningen i pedagogik med inriktning mot specialpedagogik har tillgång till god handledning och undervisning i tillräcklig omfattning under sin utbildning.

Doktorandperspektiv

Doktorandperspektivet går som en röd tråd i arbetet med att säkra god undervisning och handledning inom forskarutbildningen. Processer för systematiskt arbete finns i form av framtagande av strategisk kompetensförsörjningsplan och individuell kompetensutvecklingsplan för personal, regelbunden möjlighet till högskolepedagogiska

kurser, forskning och kollegialt lärande samt till att följa samhällsutvecklingen. Kvalitetssäkring av handledning och undervisning sker regelbundet genom kursvärdering, samtal mellan doktorander och UL samt arbete med ISP.

Arbetslivsperspektiv

För att doktorander ska få insikt i arbetslivets krav och utveckla nödvändiga kompetenser tas vid personalrekrytering hänsyn till erfarenheter av arbetslivet utanför högskolans värld genom att aspekten samverkan med det omgivande samhället ingår i de instruktioner sakkunniga förväntas följa vid sin granskning av de sökandes kompetens (se [Bilaga till VD-beslut 16/032](#)).

I det vardagliga arbetet stöds arbetslivsperspektivet av att det i gruppen handledare finns ett antal personer med dubbel kompetens, exempelvis både lärarutbildning och forskarutbildning. Flera av dem har dessutom arbetat i grundskola och på gymnasium.

Jämställdhetsperspektiv

Ur ett jämställdhetsperspektiv rådde vid årsskiftet 2015/2016 jämställt läge för personalgrupperna professorer (47% kvinnor) och lektorer/docenter (55% kvinnor) vid HLK. Jämn könsfördelning måste även fortsättningsvis eftersträvas vid rekrytering av nya medarbetare (se [Bilaga till VD-beslut 16/032](#)). I detta följs [jämställdhetspolicyn](#), vilket innebär att högskolan aktivt ska ”verka för att öka andelen av underrepresenterat kön. Med underrepresenterat menas att andelen män eller kvinnor understiger 40 %. [...] Positiv särbehandling kan användas i syfte att skapa en för verksamheten gynnande balans mellan könen.”

Inom de utvärderade forskarutbildningsämnena vid HLK är fördelningen mellan kvinnor och män som handledare jämn (13 kvinnor och 11 män; se [Jämställdhet, Statistik](#)). När det gäller fördelningen för varje enskild doktorand är dock ämnes- och metodkompetens avgörande.

Just i samband med handledning är slutligen viktigt att det finns en medvetenhet om både jämställdhet och jämlikhet. Därför ingår i den högskolepedagogiska kursen [Handledning på forskarutbildningen – docentkurs](#) (7,5 hp) också moment som direkt behandlar frågor som jämställdhet och delaktighet i forskarutbildning och forskning utifrån diskrimineringslagen.

Aspektområde: område, miljö och resurser

Aspekt: Forskarutbildningsmiljö

Forskarutbildningsmiljön omfattar lokala, nationella och internationella nätverk för doktoranden, olika beroende på bland annat vilket ämnet för avhandlingen/upsatsen är, vilka nätverk handledarna har och vilka konferenser som erbjuds. Detta är givetvis beroende av vilken specifik forskningsmiljö doktoranden är knuten till och vilka nationella och internationella sammanhang denna erbjuder.

Analys

För det vardagliga arbetet utgör den närmaste gruppen bestående av doktorand, huvudhandledare och en eller flera biträdande handledare ett viktigt stöd. För information om krav på handledarkompetens, se aspekten *Personal*.

Handledare och doktorander inom pedagogik med inriktning mot specialpedagogik

Inom ämnet pedagogik med inriktning mot specialpedagogik fanns ht 2016 bara en doktorand (en i närområdet boende kvinna antagen 2016) som läste enligt den allmänna studieplan (ASP) som utvärderas. I samma grupp ingick dock ytterligare tre doktorander som kommit längre i sin utbildning och som läser enligt den nu avvecklade [ASP:n för Specialpedagogik](#). En av de sistnämnda hade dock studieuppehåll. Doktoranderna i gruppen, sammantaget 4

kvinnor, var ht 2017 mellan 49 år och 55 år. 2017-01-01 antogs ytterligare en doktorand i Pedagogik med inriktning mot specialpedagogik.

För den doktorand som läser pedagogik med inriktning mot specialpedagogik är en docent huvudhandledare och en lektor aktiv som biträdande handledare. Det rör sig om en man och en kvinna mellan 56 år och 59 år, båda med HLK som arbetsplats. För de tre övriga doktoranderna är två docenter samt en professor och två doktorer biträdande handledare. Den docent som är huvudhandledare för den doktorand som ingår i utvärderingen hade ht 2016 huvudansvar för sammantaget tre doktorander.

De språk som framför allt behärskas av handledare och doktorander är svenska och engelska.

Obligatoriska seminarier

Möjlighet att komma i kontakt med en vidare krets av doktorander och forskare och få synpunkter från fler än handledarna ges doktoranderna genom obligatoriska seminarier. Doktorander presenterar inom sex månader efter antagning sitt arbete vid ett planeringsseminarium inom ramen för den forskningsmiljö som doktoranden tillhör. Doktorander som går mot doktorsexamen presenterar dessutom sitt arbete vid ett halvtidsseminarium och ett slutseminarium då avhandlingen är till ca 90% färdig och då såväl interna som externa läsare är aktuella ([SH](#), s. 22).

Nätverk genom forskningsmiljörelaterade seminarier

De obligatoriska seminarierna kompletteras genom forskningsmiljörelaterade seminarier. Varje doktorand tillhör en forskningsgrupp (samma som huvudhandledaren), inom ramen för vilken hon/han förväntas följa de seminarier som erbjuds. En doktorand kan dra nytta av det arbete som pågår även inom andra forskningsgrupper som är relevanta för avhandlings-/ uppsatsämnet. Information om seminarier läggs ut i den digitala plattform som är gemensam för forskarskolan.

Nätverk genom kurser

Ytterligare en möjlighet till kontaktytor ligger i de kurser som doktoranderna går antingen i HLK:s regi eller vid någon av de andra fackhögskolorna inom JU alternativt vid andra lärosäten med avtal om samverkan, t.ex. i nationella forskarskolor. Doktoranderna har då möjlighet till ämnes-, institutions- och lärosätesövergripande utbyte. Information om [forskarutbildningskurser](#) som ges vid JU ligger tillgängligt på webben.

Nätverk genom anknytning till arbetslivet

Nätverk som sträcker sig ut i arbetslivet stöds på ett särskilt sätt genom att flera av doktoranderna samtidigt studerar och arbetar på sin vanliga arbetsplats, (kommunalt eller vid HLK), vilket ger en tydlig koppling till yrkesverksamheten.

Nätverk genom forskning

Forskarutbildningsmiljön för doktorander i pedagogik med inriktning mot specialpedagogik dockar vidare in i den forskning som pågår vid HLK (se aspekt *Forskarutbildningsämne*). För en närmare beskrivning av pågående forskning hänvisas till aspekten *Forskarutbildningsämne*.

Nationella och internationella nätverk

Doktoranderna erbjuds möjlighet att komma i kontakt med nationella och internationella nätverk via handledare och genom konferenser. Doktorander förväntas delta och presentera sina projekt i både nationella och internationella vetenskapliga sammanhang, företrädesvis vid konferenser. För doktorander som går mot licentiatexamen krävs deltagande vid ett nationellt och ett internationellt tillfälle, för doktorander som går mot doktorsexamen krävs deltagande tre gånger, varav minst en gång nationellt och en gång internationellt.

Det finns vidare stabila kopplingar till vetenskapliga sammanhang utanför HLK t.ex. genom nationella forskarskolor [LS](#) (JU, SU och GU) och nationella nätverk. Här kan nämnas

samverkan inom ramen för det nationella och internationella nätverket inom [CHILD](#) respektive PRESS-projektet som fokuserar på rörelsehindrade elevers skolsituation, samt inom ramen för forskningsnätverket [CCD](#), forskningsmiljön [LL](#) och det nationella kompetenscentret [Encell](#).

Den utbildningsvetenskapliga forskningen är dokumenterat mindre internationell än andra forskningsområden ([Vetenskapsrådet, 2015](#), s. 12, 20). HLK har dock under många år byggt upp stabila samarbeten med internationella partneruniversitet, främst i grundutbildningen. Även för forskarutbildningen finns etablerade och relevanta internationella forskningssamarbeten som berikar de tre forskarutbildningsämnena i pedagogik med ett tydligt internationellt perspektiv. Exempelvis gäller detta CHILD som producerar forskning i internationell samverkan. CCD-gruppen har också ett tydligt internationellt samverkansperspektiv där yngre forskare kontinuerligt involveras. I övrigt uppvisar exempelvis Matematikdidaktik internationell samverkan med University of Hong Kong, samt täta kontakter och sampubliceringar med Wits University, Johannesburg. Den förskolepedagogiska/-didaktiska forskningsgruppen samarbetar inom ramen för the [Playworlds Research Group](#), med medlemmar från Danmark, Finland, Lettland, Japan, USA och forna Jugoslavien.

Under 2017 görs extra satsningar på internationalisering i syfte att bättre inkludera och socialisera in doktorander och masterstudenter i internationella nätverk. Den internationella, samproducerade konferensen [ICDC](#) i Mumbai i januari 2017 är ett exempel på hur vi vill arbeta med internationalisering. I Mumbai (KC College och Mumbai University) byggs nu tvärvetenskaplig forskning med pedagogisk inriktning i samverkan. Utbytet sker på flera nivåer och inbegriper masterstudenter och doktorander. Ett partnerskap med liknande förtecken påbörjas också med Japan.

Värdering

Doktorander och handledare

I forskarutbildningsämnet pedagogik med inriktning mot specialpedagogik fanns ht 2016 endast en doktorand. Det är dock viktigt att framhålla dels att det antagits ytterligare en, dels att det finns ytterligare tre doktorander som läser inom forskarutbildningsämnet Specialpedagogik. Det sammanlagda antalet doktorander som ht 2016 gick mot en examen i pedagogik var 16 stycken och mot didaktik 9, vilket gav doktoranden i Pedagogik med inriktning mot specialpedagogik god möjlighet till kontakter med andra doktorander. 2017-01-01 antogs ytterligare en doktorand i Pedagogik med inriktning mot specialpedagogik.

Som handledare för doktoranden verkar en man och en kvinna i ungefär samma ålder. Samtliga i gruppen besitter för forskarutbildningen relevanta språkkunskaper.

Kontakten mellan doktorander och handledare respektive forskarutbildningsmiljö underlättas dels genom att merparten av handledare har sin arbetsplats vid HLK, dels genom att merparten av doktoranderna bor i närområdet. För dem som inte bor här bidrar kurser som ges på campus och individuella samtal med handledare och UL till kontakten med forskarutbildningsmiljön. För att ytterligare stödja känslan av tillhörighet till forskarutbildningen arbetar HLK med en gemensam informationsplattform där inbjudningar till seminarier, doktorandsamtal m.m. läggs ut. När doktoranderna är på plats vid HLK finns tillgång till arbetsplats och gemensamt lunchrum för hela HLK, en miljö som visat sig erbjuda goda förutsättningar att skapa forskningskontakter och samverkan.

Rekryteringen av doktorander försvåras idag av att det inte finns någon möjlighet till intern finansiering vid HLK. Rekryteringen av doktorander från kommuner i regionen är därmed positiv för att den möjliggör en trygg finansiering av forskarutbildningen och därmed en större grupp doktorander. I övrigt är de flesta doktorander externfinansierade via medel från

statliga forskningsfinansiärer och även mindre fonder. Rekryteringen av kommundoktorander visar också på forskarutbildningsmiljöns attraktionskraft.

Antagningen av doktorander har i stor utsträckning skett i konkurrens, vilket är önskvärt av kvalitets skull. Ett undantag är de doktorander som arbetar vid HLK och antogs 2016 mot licentiatexamen. De genomgick en behörighetskontroll och en sakkunniggranskning med fokus på förmågan att tillgodogöra sig en forskarutbildning. Vid framtida rekrytering av doktorander eftersträvas en process som innefattar sökning i konkurrens.

Aktivitetsgraden är något olika inom gruppen utvärderade doktorander, men många ligger på 50 %. För de doktorander som studerar på halvtid och arbetar i kommunen på halvtid kan fördelningen av arbetstid i viss mån vara problematisk, eftersom det lätt blir att båda delar kräver mer än halvtids arbetsinsats. I syfte att motverka problem läggs kurser vid HLK företrädesvis på en och samma veckodag så att det ska vara lättare att planera. Vidare är mallen för individuell studieplan som togs i bruk ht 2016/vt 2017 utformad så att arbetsgivare måste ta del av planen och därmed får inblick i de krav som ställs på doktoranden.

En stor fördel med konstruktionen samtidig forskarutbildning och yrkesverksamhet är dock att kopplingen till yrkeslivet förblir levande. Doktoranderna hämtar sina problem och frågeställningar därifrån. Aktuella frågeställningar kan vidare diskuteras på arbetsplatsen och forskarutbildningen berikas genom synpunkter från yrkesverksamheten.

Nätverk och avhandlings-/uppsatsarbete

Doktoranderna i forskarutbildningen vid HLK har goda möjligheter att bygga upp ett forskningsnätverk lokalt, nationellt och internationellt som kan inspirera och vara fruktbart för arbetet. Till detta bidrar handledningsgrupp, obligatoriska och forskningsmiljörelaterade seminarier, kurser, kontakter med arbetslivet, delaktighet i aktiva forskningsmiljöer samt deltagande i nationella och internationella vetenskapliga sammanhang som forskarskolor, forskningsnätverk och konferenser. De nationella och internationella nätverken och konferenserna bidrar också till ämnesbredd och ämnesdjup.

De många kontaktytorna med andra forskare och därigenom en kontinuerlig peer-review-process där avhandlings-/ uppsatsarbetet diskuteras och granskas kombinerat med andra kontrollstationer (se aspekt *Färdighet och förmåga*) bidrar till att säkerställa kvaliteten på de arbeten som går till disputation/licentiatseminarium.

Doktorandperspektiv

Doktoranderna ingår i en forskarutbildningsmiljö vid HLK som representerar en spridning när det gäller ålder på såväl doktorander som handledare. Merparten av doktoranderna bor i närområdet, vilket underlättar kontakten med forskarutbildningsmiljön. Även de doktorander som inte bor i närområdet har dock möjlighet till kontinuerlig kontakt med HLK genom handledning, kurser och forskningsseminarier. Även möjlighet till handledning över nätet (t.ex. Skype) utnyttjas. En gemensam digital plattform för spridning av information om aktiviteter relevanta för forskarutbildningen finns, samt möjlighet till tillfällig arbetsplats och ett gemensamt lunchrum.

Doktoranderna erbjuds ett flertal möjligheter att bygga upp ett eget lokalt, nationellt och internationellt forskningsnätverk inom ramen för forskarutbildningen vid HLK genom handledningsgrupper, obligatoriska och forskningsmiljörelaterade seminarier, kurser, kontakt med arbetslivet, delaktighet i aktiva forskningsmiljöer samt kontakter med nationella och internationella forskningsnätverk och deltagande i nationella och internationella konferenser.

Arbetslivsperspektiv

Det finns en tydlig koppling till arbetslivet inom forskarutbildningen vid HLK bl.a. genom kommundoktoranderna och forskningssamarbete med olika former av yrkesverksamheter. Detta ger en god möjlighet till nyttiggörande av den forskning som bedrivs inom ramen för

utbildningen. Utvecklingsmöjligheter finns dock när det gäller arbetet med att ta tillvara alumnens erfarenheter, se *Arbetslivets perspektiv*, s. 21.

Jämställdhetsperspektiv

Till mångfalden av perspektiv som en doktorand får möta under sin utbildning bidrar en någorlunda jämn fördelning mellan kvinnor och män i forskarutbildningsmiljön. Frågor som jämställdhet och jämlikhet är dessutom självklara inslag i forskarutbildningsmiljön genom att pedagogik som är kärnan i utbildningen med nödvändighet måste ta hänsyn till sådana perspektiv. Inom området jämställdhet finns dock utvecklingsmöjligheter när det gäller det systematiska arbetet på olika nivåer (se *Jämställdhet*, s. 24).

Aspektområde: Utformning, genomförande, resultat

Aspekt: Måluppfyllelse – kunskap och förståelse

Målet för forskarutbildningen i pedagogik med inriktning mot specialpedagogik är bland annat att doktorander ska få bred kunskap och förståelse såväl i ämne som i vetenskaplig metod. Ansvar för genomförande och uppföljning och examination av den enskilde doktorandens utbildning ligger enligt [BRJU](#) (s. 47ff.) på fackhögskolan. För varje ämne, i vilket utbildning på forskarnivå bedrivs, ska det finnas en allmän studieplan (ASP), som fastställs av NUF efter förslag från fackhögskola. Studieplanen ska svara mot de särskilda krav som enligt författningsbestämmelser gäller för denna examen vid de universitet och högskolor som omfattas av högskolelagen.

Enligt [ASP](#) ingår i forskarutbildningen i pedagogik med inriktning mot specialpedagogik med doktorexamen som mål kurser och litteraturstudier omfattande tillsammans 90 hp, varav 30 hp är obligatoriska och gemensamma för samtliga forskarstuderande. Den vetenskapliga avhandlingen omfattar 150 hp. Utbildningen för licentiatexamen omfattar totalt 120 hp fördelat på en kursdel om 60 hp och ett uppsatsarbete om 60 hp.

Områdena för de obligatoriska kurserna är: [Introduktion till forskarutbildning](#), [Vetenskapsfilosofi, vetenskapsteori och forskningsetik](#), [Kvalitativa metoder](#), [Kvantitativa metoder](#).

Därutöver tillkommer krav på ämnesspecifika kurser, 15 hp för doktorander som går mot en doktorexamen, 7,5 för dem som har en licentiatexamen som mål. De ska ha en tydlig specialpedagogisk relevans och behandla samtida forskningsområden, deras historiska förankring, teoribildning och metodutveckling samt ge fördjupning i aktuell teoribildning och metodutveckling (se [ASP](#)). Exempel på sådana kurser är de som ingår i andra året av masterutbildningen [Interventions in Childhood](#).

Kursplanerna utarbetas genom samråd mellan kursansvarig och UL och fastställs av FN. Lärandemål och innehåll i de kurser som ingår i kursfordringarna för examen på forskarnivå ska utformas så att de relaterar till målen i examensbeskrivningen ([BRJU](#), s. 50). I varje kursplan ska dessutom allmän information om examination ges. Mer information kring bedömning av enskilda lärandemål och kriterier för betyget godkänt tillhandahålls i studieranvisningar vid kursstart. Undervisning sker huvudsakligen genom seminarier, handledning och föreläsningar.

Förutom kurser ingår i utbildningen ett obligatoriskt system av avstämningstationer och seminarier för doktorander ([SH](#), s. 16) samt förväntningar på konferensdeltagande ([SH](#), s. 18). För varje doktorand utarbetar huvudhandledare i samråd med studenten och bihandledaren en individuell studieplan där kraven på kunskaper preciseras. Planen fastställs av VD för HLK.

Former för examination finns inskrivet i ASP och kursplaner, med specificering i studieranvisningar för respektive kurs. För examination har utsedd examinator ansvar.

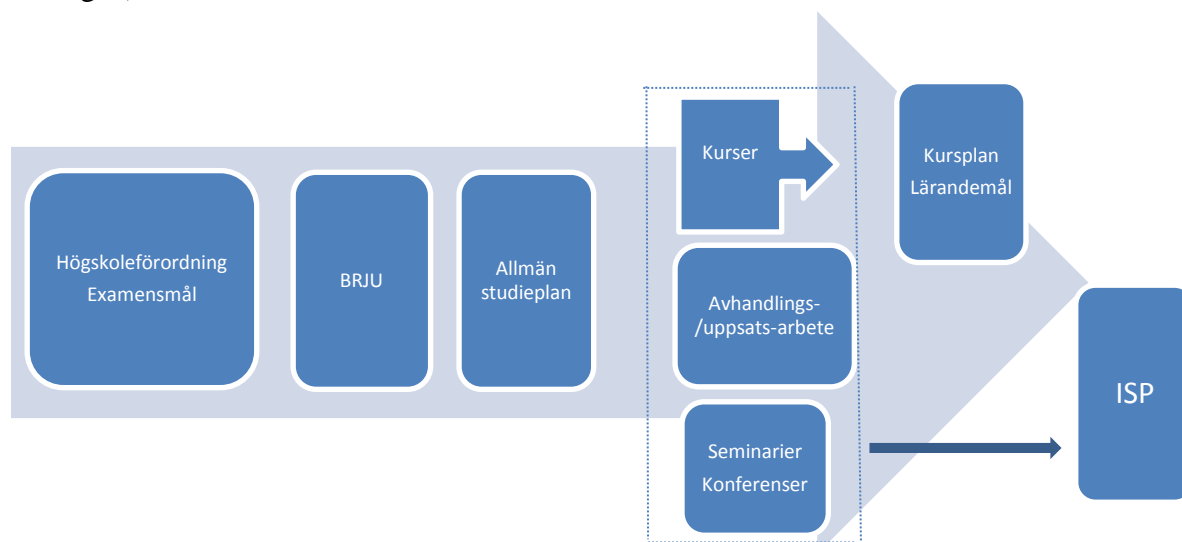
Analys

Styrdokument

ASP är inte statiskt utan revideras vid behov. Exempelvis behövs ett förtydligande p.g.a. att delen *Huvudsakligt innehåll* är något oklart formulerad. Dessutom kommer skärpta krav på aktivt seminariedeltagande samt konferensdeltagande att arbetas in. Beslut om att ansöka om revidering fattas av FN:s ordförande och beslut om revidering tas av NUF.

Mellan examensmålen i ASP och de lärandeaktiviteter doktorander förväntas genomföra under sin utbildning finns en tydlig koppling, se [matris](#). Den vidare kopplingen mellan examensmålen och lärandemålen i varje kursplan tas hänsyn till när kursplanen arbetas fram av kursansvarig i samråd med UL. Kursplanen beslutas av FN.

För att ge doktorander och handledare samlad information om bestämmelser och tillämpningsföreskrifter samt struktur och processer inom forskarutbildningen vid HLK har en *Studiehandbok för forskarskolan i lärande och kommunikation* ([SH](#)) utformats. Informationen baseras på högskolelagen, den nationella examensordningen (bilaga 2 i högskoleförordningen) och BRJU.

SH justeras kontinuerligt. Bl.a. behövs framöver ett förtydligande av villkoren för doktorander med licentiatexamen som mål i fråga om obligatoriska seminarier och avstämningsstationer. Därutöver behöver såväl i ASP som i SH skrivas fram vad som förväntas mer specifikt av presentationer i vetenskapliga sammanhang, både nationella och internationella. Arbetet med att revidera ASP och uppdatera SH sker under vt 2017.

Information om förändringar går ut via den digitala plattformen för forskarutbildningen, via mejl och genom att versionen som läggs ut på den externa webben är daterad.

Kurser

[Kursutbudet](#) på forskarutbildningsnivå på HLK har under de senaste åren 2012-2016 omfattat sjutton kurser om sammanlagt 125,5 hp. Fem av dessa kurser erbjöds på engelska. För 2017-2018 planeras vid HLK såväl obligatoriska som mer ämnesspecifika kurser (se [Forskarutbildningskurser, HLK, 2017-2018](#)). HLK samarbetar också med övriga fackhögskolor vid JU om att ge kurser och drar nytta av den kvalificerade kompetens som finns vid dessa exempelvis när det gäller den obligatoriska kursen *Kvantitativ metod* (se [Planering forskarutbildningskurser relevanta för doktorander på HLK](#)). Kurstillgången har vidare stärkts av HLK:s samarbete med GU och SU inom ramen för forskarskolan LS. Forskarskolan fokuserar praktikutvecklande ämnesdidaktisk forskning, men en del av dess obligatoriska kurser har haft en mer allmänpedagogisk profil och därmed varit relevanta för övriga doktorander. Därutöver bedrivs inom CHILD sedan tre år tillbaka en internationell

masterutbildning inom [Interventions in Childhood](#). Studenterna (i år 24 stycken) väljer ett av fyra områden som fokus för sina studier, varav ett är specialpedagogik. Andra året i denna utbildning innehåller kurser som kan ingå som en del av forskarutbildning enligt Bologna-systemet. För närvarande undersöks dessutom om samarbete kring en forskarskola i specialpedagogik kan ordnas genom ett nationellt samarbete, vilket skulle öka tillgången på ämnesspecifika kurser inom detta område.

Vidare utvecklas kontinuerligt kurser som bygger på självständigt arbete för doktoranden inom dennes specifika temaområde. Slutligen uppmuntras doktorander att även söka kurser vid andra lärosäten.

Information om HLK:s och övriga fackhögskolors kursutbud läggs ut på den externa webben och är därmed lättillgänglig.

Seminarier och konferenser

Möjlighet till aktivt seminariedeltagande inkl. peer-review-förfarande som bidrar till både ämnesbredd- och djup ges genom de obligatoriska seminarierna (se aspekt *Forskarutbildningsmiljö*). Därutöver erbjuder forskningsmiljöerna vid HLK riklig möjlighet att delta vid forskningsseminarier. Dessutom finns miljöövergripande seminarier som exempelvis en seminariereserie under ht 2016 om Forskningsansökningar dit doktorander också var välkomna. Även deltagande vid andra lärosätens forskningsseminarier uppmuntras. För att ge överblick över de forskningsmiljöanknutna seminarier serier som erbjuds läggs information ut om dem dels via forskarutbildningens aktivitet på HLK:s digitala plattform, dels i kalendarier på intranätet.

Ytterligare ett sätt att arbeta med bredd och djup i utbildningen är deltagande och presentation i olika vetenskapliga sammanhang, nationella och internationella (se aspekt *Måluppfyllelse – Färdighet och förmåga*).

Progression – Individuell studieplan

Utbildningen följs upp genom den [individuella studieplan](#) (ISP) som varje doktorand fyller i tillsammans med sina handledare. Utformningen av HLK:s ISP är ny sedan ht 2016 och uppfyller de krav på vad en ISP enligt NUF minst ska innehålla ([BRJU](#), s. 53), t.ex. information om handledningens upplägg, relationen mellan lärandeaktiviteter och examensmål samt eventuella behov av justeringar i planeringen. ISP:n revideras en gång om året.

Mer specifika aspekter som är problematiska i handledningen kan doktoranden lyfta vid det enskilda samtalet med UL, som sedan får ta ställning till hur man på bästa sätt kan underlätta arbetsprocessen för doktorand och handledare. Sådana samtal mellan UL och doktorander förekommer givetvis även vid andra tidpunkter än just när ISP lämnats in.

Värdering

Det finns en tydlig koppling mellan examensmålen, BRJU, ASP och lärandemålen i kursplanerna. Information om innehållet i relevanta styrdokument ges doktorander genom SH. Utformningen av forskarutbildningen stöder att doktoranderna når bred och djup kunskap och förståelse inom ämne och vetenskaplig metod genom en kombination av handledning i avhandlings-/uppsatsarbetet, kurser, seminarier och konferenser. Ett tillräckligt utbud av obligatoriska kurser, såväl allmänna som ämnesspecifika, åstadkoms genom att HLK:s eget kursutbud kompletteras med det vid övriga fackhögskolor samt genom samarbete med andra lärosäten och genom deras kursutbud. Möjligheten för doktorander att uppnå både ämnesdjup och -bredd stärks vidare genom kraven på aktivt deltagande på seminarier och i nationella och internationella vetenskapliga sammanhang.

Uppföljning av progression genom doktoranders och handledares arbete med ISP bedöms vara tillfredsställande. Progressionen blir tydlig och eventuella avvikelser framkommer så att

åtgärder vid behov kan vidtas. ISP:n erbjuder dessutom genom sin koncentration på examensmålen ett gott samtalsunderlag för doktorand och handledare samt för doktorand och UL vid ett enskilt samtal i anslutning till att ISP:n lämnats in.

Vissa justeringar av ISP:ns utformning (innehåll, struktur och instruktioner) kommer dock att genomföras på basis av utvärdering vid de individuella samtalen mellan UL och doktorander respektive mellan UL och handledarkollegiet. Arbetet med en helt elektronisk version har vidare påbörjats i samarbete med övriga fackhögskolor.

Utvecklingsmöjligheter finns när det gäller kursutbudet. Framförhållningen bör bli bättre, om möjligt två år. UL kommer att under våren 2017 arbeta vidare med planeringen baserat på de behov som framkommer i ISP:arna och vid samtal med doktorander och handledarkollegium. Det pågår vidare ett aktivt arbete med att ytterligare förbättra former för seminarier och uppföljning av dessa (se aspekt *Måluppfyllelse – Färdighet och förmåga*).

Doktorandperspektiv

Krav på doktoranden är tydliga och uppföljning av dessa krav sker systematiskt genom examination och genom arbetet med ISP. Vad doktoranden förväntas göra under sin utbildning är reglerat genom ASP och BRJU och sammanfattat i SH. Det finns dock vissa behov av förtydliganden av aspekter som aktivt seminarie- och konferensdeltagande. Nödvändiga beslut och anpassning av ASP och SH kommer att ske under 2017.

Hur de aktiviteter som doktoranden genomför är tänkta att bidra till att examensmålen uppfylls, framgår översiktligt i en [matris](#) som är tillgänglig för såväl doktorander som handledare på den externa webben. Den enskilde doktorandens arbete mot att uppfylla examensmålen följs i övrigt upp genom ISP:n.

Arbetslivsperspektiv

Redan genom den tydliga närvaron av ett arbetslivsperspektiv i examensmålen krävs av doktoranderna att de under sin utbildning utvecklar kunskaper som är nödvändiga i arbetslivet. Att så sker säkerställs inte minst genom att doktorand och handledare kontinuerligt arbetar med ISP:n, där alla aktiviteter relateras till examensmålen.

Jämställdhetsperspektiv

I samband med kurser, seminarier och konferenser säkras möjligheten för doktorander att möta olika perspektiv genom att diskutera ämne och vetenskapliga metoder med en mångfald av personer. Fördjupning inom jämställdhetsperspektivet ges dessutom genom en forskarutbildningskurs vid HLK i *Gender Theory*, vilken närmast erbjuds under hösten 2017.

Arbetet med jämställdhetsperspektivet bör dock stärkas genom ett mer systematiskt arbete såväl inom ramen för kurser som i organisationen se aspekt *Jämställdhetsperspektiv*. Detta har redan påbörjats genom diskussioner i handledarkollegiet och samtal med HLK:s ledning och kommer att utmynna i konkreta förslag på hur jämställdhetsperspektivet ska integreras i forskarutbildningen.

Aspektområde: Utformning, genomförande, resultat

Aspekt: Måluppfyllelse – färdighet och förmåga

En forskarutbildning omfattar mer än kurser och avhandlings-/uppsatsarbete. I ASP slås fast att utbildningen för doktoranden ska ”bidra till att skapa en identitet som forskare och trygghet inom det egna ämnet”. Till denna identitet och trygghet hör förmågan att använda teoretiska ämnes- och metodkunskaper, planera arbete och genomföra det inom utsatt tid. För att doktoranden ska kunna uppnå forskarkompetens på dessa områden ingår i forskarutbildningen vid HLK moment som stärker förmågan att planera, välja och använda metod samt hålla tidsramar.

Former för examination finns inskrivet i ASP och kursplaner, med specificering i studieanvisningar för respektive kurs. För examination har utsedd examinator ansvar.

För att stärka möjligheten att personer som antas till forskarutbildningen vid HLK ska fullfölja utbildningen inom utsatt tid krävs säkrad finansiering så att utbildningen kan slutföras inom fyra år när det gäller licentiatexamen och åtta år när det gäller doktorsexamen ([BRJU](#), s. 47). Progressionen följs dessutom upp genom arbetet med ISP.

Analys

Planering och arbete inom givna tidsramar

Ett första steg i planeringsarbete utgör processen som leder fram till planeringsseminariet. Stöd i arbetet med att skriva fram en forskningsplan kan utgöras av mer allmänna kurser, t.ex. *Introduktionskurs till forskarutbildning* och *Kvalitativ/Kvantitativ metod*, men också av mer ämnesspecifika kurser, under vilka doktoranden kan läsa in sig på ämnet för avhandlingen/upsatsen. Under denna period är handledarna också viktiga som bollplank.

Under den fortsatta utbildningen övas både planering och metodval/-användning genom uppgifter inom ramen för kurser samt genom datainsamling och -analys i samband med avhandlings-/upsatsarbetet. Tydliga krav på doktoranderna att planera och bli färdiga i tid är förenade med presentation respektive opponentskap i samband med seminarier. Motsvarande krav på planering och tidsmedvetenhet finns i samband med presentationer i vetenskapliga sammanhang, t.ex. konferenser.

Till en forskares planeringsvardag hör även att skriva forskningsansökningar, vilket alltså bör övas under utbildningen. Det ges goda möjligheter att göra så. Exempelvis finns möjlighet att inom ramen för en forskningsgrupp få erfarenhet av att söka medel för större forskningsprojekt. Detta är dessutom ett sätt för doktorander som går mot licentiatexamen att ordna medel för att kunna gå vidare mot doktorsexamen, vilket flera av forskarutbildningens doktorander lyckats med. Som stöd har under ht 2016 en seminarierie med fokus på forskningsansökningar erbjudits.

För en del doktorander, exempelvis de som hör till forskningsmiljön CHILD, är också etikprövning aktuell. Dessa doktorander uppmanas därför också att skriva en ansökan om etikprövning till regional etisk nämnd.

Examination av förmågan att välja och använda vetenskapliga metoder, att planera och att utföra arbete inom avsedd tid sker i samband med kursexamination, examination av avhandlings-/upsatsarbete, seminariedeltagande som följs upp med protokoll och genom konferenspresentationer som skrivs in i ISP.

Forskarutbildning och samhälle

Möjligheterna att bidra till samhällets utveckling och till andras lärande lyfts under handledningssamtalen, vid forskningsseminarier och i samband med det karriärsamtal som doktorander förväntas ha med VD och huvudhandledare ett år före planerad disputation/licentiatseminarium ([SH](#), s. 29).

Praktiska möjligheter till nyttiggörande ligger vidare i att många av våra doktorander arbetar kvar på sin arbetsplats samtidigt som de går utbildningen. Doktorander kan dessutom bidra till kunskapsutveckling i samhället genom exempelvis uppdrag att leda fortbildning för lärare ute i skolor, hålla öppna föreläsningar eller genom att skriva populärvetenskapliga presentationer av sitt område. Detta engagemang kan leda till fortsatt arbete som expert i olika sammanhang efter avslutad forskarutbildning, vilket har varit fallet för en del av HLK:s doktorander.

Uppföljning och tidsperspektiv

Även det kontinuerliga arbetet med ISP:n stödjer möjligheten för doktorander att bli färdiga i tid. I ISP:n skrivs åtaganden, som påverkar utbildningens planering fram, genomförda och

planerade lärandeaktiviteter samt vad som åligger doktoranden respektive lärosätet. Detta skapar överblick över doktorandens progression, vilket ger underlag för justeringar vid behov. ISP är dessutom utformad så att arbetsgivare måste ta del av den och få inblick i de krav som ställs på doktoranden. Förhoppningen är att detta ska bidra till balans mellan forskarstudier och andra uppdrag.

Huvudhandledare har ansvar för och UL säkerställer att alla lärandemål är uppnådda inför examen genom granskning av ISP.

Värdering

Förmågan att använda teoretiska ämnes- och metodkunskaper, planera arbete och genomföra det inom utsatt tid övas och examineras i ett flertal sammanhang under forskarutbildningen. Det finns vidare goda möjligheter inom ramen för utbildningen att bidra till samhällets utveckling och till andras lärande och på så vis till nyttiggörande av forskning.

Till doktorandernas möjlighet att slutföra sin forskarutbildning i tid bidrar utöver krav på finansiering också det kontinuerliga arbetet med ISP:n.

Utvecklingsmöjligheter finns dock när det gäller doktoranders seminarieaktivitet. Såväl seminarieaktiviteten hos doktoranderna som informationen från HLK:s sida om vad som erbjuds kan bli bättre. Under vt 2017 pågår därför ett arbete för att integrera ett peer-review-förfarande även för licentiatuppsatser när arbetet är till ca 90% färdigt. Doktorander föreslås även vara med i en läsgrupp vid ett planerings-, ett halvtids- och ett slutseminarium (90%) om de går mot doktorsexamen och ett planerings- och ett slutseminarium (90%) om de går mot licentiatexamen. Det pågår också en diskussion i FN och i handledarkollegiet om enklare doktorandseminarier, modell grupphandledning, och möjligheten att föra seminarielogg bok. Även sådant skulle kunna integreras i ISP:n. Arbetet med dessa förändringar drivs vidare av UL i samråd med handledarkollegiet.

Arbetslivets perspektiv

I arbetslivet finns utöver krav på specifika ämneskunskaper och för yrket relevanta färdigheter även behov av generella kompetenser, exempelvis förmågan att planera och genomföra det planerade inom utsatt tid. Denna förmåga är något som tränas kontinuerligt under forskarutbildningen vid HLK exempelvis genom avhandlings-/uppsatsarbetet och genom deltagande i seminarier och konferenser.

Genom de kunskaper och färdigheter en doktorand tillägnar sig, kan denne vidare bidra till kunskapsutvecklingen i arbetslivet och till andras lärande exempelvis genom att aktivt delta i samhällsdebatten och leda fortbildning och kurser. Vid HLK finns många exempel på att just detta sker, t.ex. genom att nuvarande eller f.d. doktorander leder lärarfortbildning eller deltar som expert i olika sammanhang. Ett ännu starkare inflöde av influenser från arbetslivet skulle dock kunna åstadkommas genom förbättringar av alumnarbetet, se *Arbetslivets perspektiv* (s. 21).

Doktorandperspektiv

Doktoranderna vid HLK har sammanfattningsvis genom tydliga krav på förutsättningar och strukturer i utbildningen samt verktyg för uppföljningen av progression goda förutsättningar att slutföra sin utbildning i tid, förutsatt att de yttre omständigheterna inte ändras radikalt. Vidare har doktoranderna genom representation i FN möjlighet att bidra till ett aktivt utvecklingsarbete för att förbättra forskarutbildningen.

Jämställdhetsperspektiv

Jämställdhetsperspektivet kommer fram såväl i praktiska sammanhang i forskarutbildningen vid HLK som mer teoretiskt. Ett praktiskt exempel är möjligheten till studieuppehåll utöver de avtalsreglerade rättigheterna till tjänstledighet, som ska tillgodose föräldrars behov av ledighet oavsett kön. Till ökade teoretiska kunskaper och analys- och värderingsfärdigheter

när det gäller genusperspektiv kan forskningen, till exempel inom LL, och forskarutbildningen genom kurser som *Gender Theory* bidra. Dessa kunskaper och färdigheter kan i sin tur komma samhället och arbetslivet tillgodo i form av exempelvis fortbildning. Ytterligare arbete med jämställdhetsperspektivet behöver dock utföras, se *Jämställdhetsperspektiv* (s. 24).

Aspektområde: Utformning, genomförande, resultat

Aspekt: Måluppfyllelse – värderingsförmåga och förhållningssätt

Under forskarutbildningen förväntas doktoranden gå från ett större behov av ledning och stöd till att bli en självständig, hederlig och ansvarsfull forskare. Denna process stöds genom flera olika aspekter av forskarutbildningens utformning.

Examination av måluppfyllelse av de mål som berör intellektuell självständighet, vetenskaplig redlighet och samhällsansvar sker i samband med kursexamination, examination av avhandlings-/uppsatsarbete och genom seminariedeltagande som följs upp med protokoll.

Analys

Utvecklingen mot allt större självständighet stöds för det första genom handledning, där handledaren i början av utbildningen är mer styrande och så småningom kan lägga över mer av initiativ och ansvar på doktoranden. För det andra är den kontinuerliga peer-review-processen i samband med kursuppgifter, seminarier och t.ex. konferenser av mycket stor vikt. Doktorandens utveckling mot att förhålla sig så att de forskningsetiska kraven uppfylls går från att ta del av grundläggande information om plagiat och akademiska uppförandekoder, tillgänglig för alla JU-studenter via en interaktiv antiplagiatguide på den digitala plattformen Ping-Pong. Ytterligare en del etik ryms i den obligatoriska kursen *Vetenskapsfilosofi, vetenskapsteori och forskningsetik*.

Under den fortsatta utbildningen fördjupas dessa kunskaper genom att de används i de forskningsprocesser som doktoranden deltar i. För en del kan forskningsprojektets art innebära att det behöver genomgå etikprövning. Men även om det inte är fallet för alla, är diskussionerna kring etiken för alla doktorander en del av det vetenskapliga samtalet t.ex. vid seminarier.

Ytterligare ett steg i progressionen när det gäller förtroendet med ett etiskt förhållningssätt erbjuder deltagandet i en aktiv forskargrupp. Möjligheten att söka större projekt i samarbete med andra ger rikliga möjligheter till reflektion över etiska frågor, t.ex. i samband med etikprövning.

Det är vidare viktigt att doktorander under utbildningen får klart för sig vilket ansvar de har som forskare och hur de kan bidra till att forskningsresultat kommer samhället tillgodo. Under utbildningen sker ett kontinuerligt samtal om dessa aspekter inte minst genom den tydliga knytning till arbetslivet som forskarutbildningen vid HLK har i kraft av den stora andelen yrkesverksamma doktorander. Dessutom stöds samhällsengagemang hos doktoranderna, t.ex. genom att de uppmanas till att publicera i facktidskrifter och populärvetenskapligt eller ombes ansvara för kurser eller fortbildning utanför akademien. Återkopplingen från sådant engagemang sker exempelvis via samtal under seminarier och genom notiser på intranätet eller genom att intervjuer och artiklar länkas till intranätet så att informationen blir tillgänglig för övriga doktorander.

Värdering

Forskarutbildningen vid HLK ger goda möjligheter för doktorander att utveckla intellektuell självständighet, vetenskaplig redlighet och samhällsansvar. Måluppfyllelsen följs upp med hjälp av ISP:n. Progressionen som framkommer där följs av UL och kompletteras genom

samtal med varje doktorand individuellt och med handledarkollegiet när det gäller mer generella frågor.

Arbetslivsperspektiv

Egenskaper som självständighet och hederlighet, vilka är grundläggande egenskaper för en forskare och därmed lyfts fram som viktiga under forskarutbildningen, är viktiga även från arbetslivets perspektiv. Det kontinuerliga arbetet med att fostra dessa egenskaper under utbildningen är något som på ett tydligt sätt kommer senare yrkesverksamhet tillgodo.

Doktorandperspektiv

Den forskaridentitet som doktoranden förväntas växa in i under utbildningen kräver självständighet och intellektuell redlighet. De många möjligheterna att arbeta med ett sådant förhållningssätt under forskarutbildningen, genom successivt ökat ansvar för utbildningens innehåll, för genomförande av forskningsprojekt och för spridning av resultaten både till vetenskapssamhället och till samhället i övrigt samt vid deltagande i utformning av ansökningar, stödjer på ett tydligt sätt doktorandens utveckling på dessa områden.

Jämställdhetsperspektiv

I ett ansvar för hederlighet i samband med forskning och för hur forskningen används i samhället måste ett jämställdhetsperspektiv alltid vara närvarande. Genom att forskarutbildningsämnet pedagogik rör fostran, lärande, undervisning och socialisation utgör jämställdhetsperspektivet en naturlig och nödvändig del. Genusperspektivet är inte möjligt att bortse från i ett ämne som har fokus på individer, grupper och organisationer.

Arbetslivets perspektiv

Målet att forskarutbildningen vid HLK ska vara användbar och förbereda doktorander för ett föränderligt arbetsliv innebär mer konkret att kunskaper, färdigheter och förhållningssätt som behövs i arbetslivet måste övas under forskarutbildningen. Till detta bidrar flera olika aspekter: doktoranders och handledares erfarenhet av och kontakt med arbetslivet, forskarutbildningsämnet i sig, generella kompetenser som övas under utbildningen, möjligheten till institutionstjänstgöring och regelbunden progressionsuppföljning som kräver reflektion.

Analys

Genom doktoranders och handledares erfarenhet av och kontakt med arbetslivet tydliggörs vilka kunskaper, färdigheter och förhållningssätt som krävs i arbetslivet. En sådan kontakt finns naturligt på flera sätt, bl.a. genom att många av HLK:s doktorander arbetar i sin respektive verksamhet samtidigt som de genomgår forskarutbildning. Det faktum att flertalet doktorander samtidigt är yrkesverksamma gör att det inte är aktuellt för dem med ytterligare institutionstjänstgöring inom ramen för forskarutbildningen.

Sammanställningen i handledargruppen bidrar också till anknytningen till arbetslivet genom att ett antal handledare har dubbel kompetens, exempelvis både lärarutbildning och forskarutbildning och har arbetat i grundskola och på gymnasium. Vid rekrytering av handledare tas dessutom hänsyn till erfarenheter av arbetslivet utanför högskolans värld.

Ett praktiskt exempel på kopplingen mellan arbetsliv och forskarutbildning utgör HLK:s samarbete med kommunerna i Jönköpings län kallat [PromilleProgrammet](#). Kommunerna investerade 1% av den totala skolbudgeten i ett länsövergripande nätverk, *Akademien för skolnära forskning*, vars arbete ledde fram till skapandet av [Modellskolan](#). Denna hade som syfte att utveckla, pröva och sprida en vetenskapligt grundad modell för kollektiv och arbetsplatsförlagd kompetensutveckling för yrkesverksamma lärare. Detta resulterade också i ett VR-finansierat projekt *En skola på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet* –

forskande lärare med syfte att bilda kunskap om vad den nya skollagens krav på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet innebär i den lokala skolans praktik.

Detta arbete har bidragit till långsiktighet och omfattning i forskarutbildningsmiljön. Det har också säkrat utveckling av en hög kvalitet i samverkan med verksamheter inom skola och förskola. Samarbetet har fördjupats vidare genom antagning av kommundoktorander och genom skapandet av [Regionalt Utvecklingscentrum](#) (RUC), förlagt till HLK. RUC har som mål att aktivt bidra till ett ökat samagerande mellan aktörer inom forskningsmiljön Skolnära forskning/LPS, lärarutbildningarna och yrkesverksamma inom förskola och skola samt till verksamhetsutveckling för olika huvudmäns förskole-, fritidshems- och skolverksamhet. Detta sker bl.a. genom att doktorander får i uppdrag att inom sitt expertområde ansvara för fortbildning i kommunen och regionen.

Vidare bidrar forskarutbildningsämnet pedagogik med inriktning mot specialpedagogik med fokus på lärande, kommunikation och undervisning av barn, ungdomar och vuxna i och utanför institutionella sammanhang. Detta fokus inkluderar såväl institutioners förebyggande av svårigheter som individers explicita behov av särskilt stöd, funktionsnedsättnings konsekvenser och marginaliseringsprocesser som berör olika grupper av individer när det gäller lärande och kommunikation. Behovet i arbetslivet av människor med goda kunskaper om sådant som kan främja integration, inkludering och delaktighet är stort.

Användbarheten av forskarutbildningen stöds också genom de generella kompetenser och egenskaper som naturligt övas under utbildningen, exempelvis förmågan att planera och genomföra komplexa arbetsuppgifter inom utsatt tid, självständighet och hederlighet (se aspekterna *Färdighet och förmåga* respektive *Värderingsförmåga och förhållningssätt*).

Karriärmöjligheter efter utbildningen, nationella och internationella, tas upp dels kontinuerligt under handledningsprocessen, dels vid det karriärsamtal som VD tillsammans med huvudhandledaren har med varje doktorand ca ett år innan denne är färdig med sin utbildning.

Uppföljningen av kopplingen till arbetslivet sker genom arbetet med ISP:n, där alla aktiviteter som doktoranden utför under sin forskarutbildning relateras till examensmålen.

Progressionen följs av UL genom samtal med varje doktorand individuellt i samband med att ISP:n lämnas in en gång per år och med handledarkollegiet två gånger per år. Åtgärder vidtas vid behov. Dessutom följs progressionen av VD som får se ISP och undertecknar den årligen.

Värdering

Den tydliga knytningen till arbetslivet genom exempelvis sammansättningen av doktorandgruppen och handledarnas kompetens samt RUC:s arbete bidrar till att arbetslivets perspektiv är naturligt närvarande under forskarutbildningen.

Tillfredsställande är också att arbetslivets krav och behov av vissa generella kompetenser tillgodoses genom att de integreras i de uppgifter doktoranden fullgör under sin utbildning.

Framöver bör dock samarbetet mellan lärosätet och kommuner i regionen stärkas med upparbetade strukturer och processer på båda sidor för rekrytering av kommundoktorander. Arbete med detta pågår på ledningsnivå på HLK.

Ett utvecklingsområde för HLK:s forskarutbildning är också kontakten med alumner och med deras arbetsgivare, speciellt utanför akademien. För att skapa ett nätverk av alumnkontakter och få en bild av styrkor och svagheter i forskarutbildningen kommer en alumnenkät att genomföras under 2017. Alumner och nuvarande doktorander kommer vidare att bjudas in för samtal om kopplingen mellan forskarutbildningen och yrkeslivet.

I ett senare skede planeras kontakt med alumners arbetsplatser för att få deras syn på vad som är viktiga kunskaper och förmågor som forskarutbildningen bör bidra med. Detta är tänkt att utgöra underlag för vidare förbättringsarbete.

Doktoranders perspektiv

Det finns ett antal olika strukturer och systematiska processer som ska säkerställa att doktorander vid HLK har möjlighet att under hela sin forskarutbildning aktivt vara med och utveckla utbildningen. Hit hör kursvärderingar, ISP, samtal med UL, doktorandkollegium och representation i FN och NUF.

Analys

Doktorandinflytande

Kursvärderingar genomförs av doktoranderna, sammanställs och kommenteras av den kursansvarige läraren samt lämnas till UL. De presenteras och diskuteras också i FN. Kursvärderingarna ska ligga till grund för kommande kursplanering.

Genom *ISP:n* har doktorander vidare möjlighet att ge uttryck för önskemål när det gäller kurser, konferenser, form och innehåll i handledning m.m. Genom sin utformning ger *ISP:n* gott underlag för samtal om vad som ytterligare behöver göras för att säkra måluppfyllelsen.

Vid *samtal* mellan *doktoranderna i grupp* och UL en gång per termin kan önskemål fångas upp och förslag konstruktivt diskuteras. Genom *individuella samtal* mellan doktorand och UL en gång per år i samband med att *ISP:n* lämnats in säkerställs att doktoranden har möjlighet att lyfta sådant som man inte önskar skriva ner och få handledarens underskrift på. UL får sedan ta ställning till hur arbetsprocessen för doktorand och handledare på bästa sätt kan underlättas. Därutöver finns vid behov möjlighet till *kontinuerlig kontakt* mellan UL och doktorand per mejl, telefon och vid möten.

Vid HLK finns ett *doktorandkollegium* vars syfte är att underlätta kontakterna mellan forskarstudenter med olika inriktning samt kommunikationen med HLK:s ledning. Doktorandkollegiet ska också verka för att de forskarstuderande har insyn och inflytande framför allt i den verksamhet vid HLK och övriga JU som berör forskarstuderandes studie- och arbetsförhållanden ([SH](#), s. 20).

I *FN* ingår två studeranderepresentanter (doktorander) som utses av doktoranderna. FN:s uppgifter är enligt arbetsordningen att på delegation från VD bl.a. vara styrgrupp för forskarutbildningen. I *NUF* ingår en doktorandrepresentant som nomineras av studentkåren och utses av rektor. Doktoranderna har på så vis möjlighet att aktivt vara med och påverka utvecklingen av forskarutbildningen vid HLK/JU.

Fysisk och psykosocial arbetsmiljö för doktorander

För doktorandernas fysiska arbetsmiljö är UL ansvarig (se [Delegationsordning](#)). De doktorander som har sin arbetsplats vid HLK har tillgång till rum, skrivbord och dator m.m. genom sin anställning. Övriga doktorander har tillgång till en arbetsplats (bord, hyllor) att låna och ett gemensamt lunchrum.

Även för doktorandernas studiesociala arbetsmiljö är UL ansvarig. Forskarstuderande som har sitt arbete förlagt till annan arbetsplats knyts in i den forskande miljön genom kurser och forskningsseminarier. Dessutom stöds delaktigheten i forskarutbildningsmiljön genom kontinuerlig information via en digital plattform för forskarutbildningen vid HLK och möjligheten till samtal med UL såväl i grupp en gång per termin som individuellt i samband med att *ISP:n* lämnas in. Möjligheten till interaktion med övriga doktorander ges också via doktorandkollegiet.

Åtgärder och återkoppling

De åtgärder som bedöms önskvärda baserat på kursvärderingar, samtal och beslut i FN drivs av UL i samråd med handledarkollegium, FN och vid behov NUF. Återkoppling sker via

olika kanaler beroende på vad det gäller (se dokumentet [Återkoppling av kvalitetssäkrande åtgärder vad gäller forskarutbildningen](#)).

Klagomål från doktorander

Enligt ESG ska lämpliga rutiner för att hantera klagomål från studenter finnas. Beslut som fattas vid JU kan dock inte överklagas hos förvaltningsdomstol eller hos den statliga Överklagandenämnden för Högskolan. Därför har JU inrättat en egen överklagandenämnd – [Överklagandenämnden](#) vid Jönköping University (HJÖN). Förutom rektor består HJÖN enbart av externa ledamöter. Sammansättningen syftar till att säkra en korrekt och saklig behandling av nämndens ärenden och en hög grad av självständighet gentemot de instanser inom Högskolan vars beslut överprövas ([BRJU](#), s. 11f.).

Värdering

Doktorander inom forskarutbildningen vid HLK har goda möjligheter att påverka utformningen av utbildningen via kursvärderingar, ISP, samtal med UL individuellt och i grupp. Deltagande i berednings- och beslutsprocesser sker genom doktorandkollegium och representation i FN och NUF. Det finns också möjlighet att vid behov överklaga beslut till HJÖN.

Doktorandkollegiets verksamhet är dock för närvarande något problematisk eftersom andelen doktorander som samtidigt arbetar ute i andra verksamheter gör deltagande svårt. Nuvarande doktorandrepresentanter i FN arbetar aktivt för att hitta fungerande kontaktvägar.

Kanalerna för att samla in synpunkter från doktorander bör vidare kompletteras med en anonym doktorandenkät, dels för att möjliggöra kommentarer som annars känns svåra att ge, dels för att UL ska få återkoppling på hur forskarutbildningen som helhet utvecklas över tid och kunna åtgärda eventuella brister. En anonym doktorandenkät genomfördes 2015, dock med fokus bara på nöjdhet och internationalisering. Arbeta med att utforma en mer heltäckande enkät sker under 2017. Framöver kommer enkäten att användas en gång per år.

Jämställdhetsperspektiv

Jämställdhet innebär mäns och kvinnors lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter. Strävan att uppnå detta ska genomsyra arbetet med forskarutbildningen vid HLK.

För närvarande gäller på JU en [jämställdhetspolicy](#) från 2002. I denna framkommer bl.a.: ”Fackhögskolorna [...] skall årligen, i enlighet med Jämställdhetslagen (1991: 433), upprätta en handlingsplan för jämställdhetsarbetet. I planen skall även studenter inkluderas trots att de ej omfattas av jämställdhetslagen. I planen skall en utvärdering av föregående års plan samt en kartläggning och analys av löneskillnader ingå. Utfallet skall rapporteras till stiftelsen”. Ansvar för arbetet med handlingsplanen övergick i samband med en organisationsförändring inom JU 2012 till HR-avdelningen.

Under 2017 kommer, i och med nya krav i diskrimineringslagstiftningen från och med 2017, arbete att inledas med att ta fram en handlingsplan för lika rättigheter och möjligheter för respektive fackhögskola. Handlingsplanens innehåll ska integreras med det systematiska arbetsmiljöarbetet.

Arbetet med jämställdhet i samband med forskarutbildningen kommer till uttryck i olika sammanhang, exempelvis i fråga om handledarkollegiets sammansättning, handledarnas kunskaper om jämställdhetsperspektivet, doktorandgruppens sammansättning, sammansättning i betygsnämnder och bland opponenter, kursinnehåll, forskningsprojekt och seminarier.

Analys

Ur ett jämställdhetsperspektiv rådde vid årsskiftet 2015/2016 jämställt läge för **personal**grupperna professorer (47% kvinnor) och docenter/lektorer (55% kvinnor) vid HLK. Inom forskarutbildningsämnen med pedagogik som fokus är fördelningen mellan kvinnor och män som handledare relativt jämn (13 kvinnor och 11 män; se [Jämställdhet, Statistik](#)). När det gäller fördelningen av handledare för varje enskild doktorand är dock ämnes- och metodkompetens avgörande. Inom forskarutbildningen vid HLK är 69 % av **doktoranderna** kvinnor och 31 % män.

Vid utseende av **opponent** och **betygsnämnd** ska en jämn könsfördelning eftersträvas ([BRJU](#), s. 60). Under de senaste fem åren (2012-2016) har fördelningen mellan kvinnor och män när det gäller opponenter och betygsnämndsledamöter varit relativt jämn (se [Jämställdhet, Statistik](#)).

För att stärka medvetenheten om jämställdhet och jämlikhet i samband med handledning ingår i den högskolepedagogiska kursen [Handledning på forskarutbildningen – docentkurs](#) (7,5 hp) moment som direkt behandlar frågor som jämställdhet och delaktighet i forskarutbildning och forskning utifrån diskrimineringslagen.

Inom ramen för **kursutbudet** bearbetas under [Introduktionskurs till forskarutbildningen](#) jämställdhetsperspektivet på flera sätt. Vidare erbjuder HLK med jämna mellanrum kursen [Genusteori](#) (10 hp) som ger en bred samhällsvetenskaplig introduktion till det genusteoretiska fältet.

Ansvar för att **åtgärder** vidtas vid behov och för att **återkoppling** sker ligger på olika instanser beroende på vad frågan gäller. För kursutbud, kursplanearbete, seminarier och frågor som berör handledarkollegiets arbete som helhet ansvarar UL tillsammans med FN. För antagning av doktorander ansvarar VD i samråd med FN. För personalrekrytering gäller ovan nämnda Jämställdhetspolicy vid JU. Ytterst ansvarig för helheten är VD. Återkopplingskanalerna är på motsvarande sätt olika beroende på vad frågan gäller.

Värdering

Handledargruppens sammansättning är relativt jämn, vilket underlättar möjligheten för doktorander att hitta rollmodeller när de utvecklar sin forskaridentitet under utbildningen. Sammansättningen ökar också troligheten för att olika perspektiv, i viss mån grundade på kön, speglas i det vetenskapliga samtal som pågår vid seminarier och i kurser. Fördelningen mellan kvinnor och män bland opponenter och i betygsnämnder är tillfredsställande.

Däremot finns i doktorandgruppens sammansättning en övervikt av kvinnor. Önskvärt vore en något jämnare könsfördelning. Kompetens är dock viktigare vid antagning av doktorander, samtidigt som HLK bör använda positiv särbehandling när jämbördighet mellan två sökande av olika kön föreligger (se JU:s [Jämställdhetspolicy](#)).

Doktorander har under *Introduktionskursen* i samband med flera moment i kursen möjlighet till reflektion om jämställdhetsperspektivet. En fördjupning erbjuds genom kursen *Genusteori*, inom vilken tillfälle ges att välja genusvetenskaplig litteratur med direkt anknytning till det egna avhandlingsarbetet. Detta möjliggör för våra doktorander att arbeta in ett jämställdhetsperspektiv oavsett inriktning i det forskningsprojekt de genomför.

Jämställdhetsarbetet tas vidare upp vid de [individuella samtal](#) som varje doktorand har med UL och i den planerade anonyma doktorandenkäten. Åtgärder för att avhjälpa eventuella brister diskuteras fram med berörda intressenter och, vid behov, med FN och HLK:s ledning. Vidare utvecklingsarbete med fokus på jämställdhet och jämlikhet pågår i samarbete mellan UL och handledarkollegiet.